

Le roi est mort, vive le roi!

De financiële markten hebben met weinig enthousiasme gereageerd op de verkiezing van George Bush tot veertigste president van de VS. Uitzondering vormde de Japanse aandelenmarkt, die tot nieuwe recordhoogte steeg in de blijde verwachting dat het protectionisme in de VS de komende vier jaar wederom weinig kans zal krijgen. Maar elders heeft men blijkbaar niet veel vertrouwen in de slagvaardigheid van de nieuwe Amerikaanse beleidsmakers. De vraag is met name of zij de komende vier jaar de huidige problemen van de Amerikaanse economie – historisch gezien lage groei en hoge werkloosheid, grote tekorten op de handelsbalans en federale begroting – met adequaat beleid tegemoet zullen treden.

Voor een deel is dit gebrek aan vertrouwen in de toekomstige Amerikaanse economische politiek te wijten aan de nieuwe samenstelling van Huis van Afgevaardigden en Senaat, waar de Democraten versterkt terug zullen komen. Vooral in de Senaat kan Bush op krachtige oppositie rekenen, daar de terugkerende voorzitter van het Finance Committee senator Bentsen dank zij zijn kandidatuur voor het vice-presidentschap enorm aan prestige heeft gewonnen. Aangezien de primaire bevoegdheid voor het begrotingsbeleid in het Amerikaanse constitutionele bestel bij het Congres ligt, zal Bush krachtig ten strijde moeten trekken om tegen de Democratische meerderheid van het Congres in enig profiel te verlenen aan zijn beleid ten aanzien van één van de zwakke punten van de Amerikaanse economie, het omvangrijke begrotingstekort.

Een tweede reden voor het gebrek aan vertrouwen in de Amerikaanse economische politiek vormt de onduidelijkheid over wat Bush nu eigenlijk wil. In een verkiezingscampagne die alom gekenschetst is als één van de meest kleurloze van de laatste decennia is de stellingname ten aanzien van belangrijke issues ondergesneeuwd geraakt. Het is aannemelijk dat Bush het beleid van de laatste jaren van het Reagan-tijdperk zal voortzetten. Zijn voornaamste economische adviseur, Michael Boskin, die waarschijnlijk de Council of Economic Advisers zal gaan leiden, heeft vorig jaar een boek laten verschijnen¹ dat voornamelijk als verdediging van Reagans economische beleid opgevat kan worden². Belastingverhoging en verlaging van de uitgaven voor defensie zijn bekende opties om het begrotingstekort terug te dringen, maar Bush heeft in zijn campagne verklaard hier tegen te zijn. Indien hij vasthoudt aan deze verkiezingsbeloften, dan is een verdere stijging van het begrotingstekort door oplopende rentelasten bijna onvermijdelijk. Zonder het terugdringen van de overheidsuitgaven zal de binnenlandse consumptie bovendien te krachtig blijven groeien om het handelstekort nu eindelijk eens te laten afnemen. Bush is geen voorstander van een verdere daling van de dollarkoers, zoals onder andere bepleit door Martin Feldstein, Harvard-professor en gedurende enige tijd voorzitter van de Council of Economic Advisers onder Reagan. Het is ook onwaarschijnlijk dat na een zo grote daling van de dollarkoers als gedurende de laatste drie jaar een verdere daling de oplossing voor het handelstekort is.

Het gebrek aan nieuwe ideeën staat in schril contrast met de verkiezingscampagne van Reagan in 1980. Het ideologische vuur waarmee hij toen een klinkende overwinning behaalde is gedoofd. Destijds was het credo:

minder bureaucratie, lagere belastingen en meer uitgaven voor defensie. Maatregelen op micro-economisch terrein moesten de aanbodzijde van de economie vitaliseren. Een aldus te genereren hogere groei zou er voor moeten zorgen dat de innerlijke tegenstrijdigheden van de Reaganomics (lagere belastingen en tegelijkertijd terugdringing van het begrotingstekort) niet tot een macro-economische puinhoop zouden leiden. Het leek te mooi om waar te zijn en een door de Fed ondernomen anti-inflatiepolitiek die Amerika in recessie bracht voorkwam de realisatie van de mooie droom der supply-siders. De economische groei keerde daarna terug, maar de forse afname van de inflatie veroorzaakte een veel geringere stijging van de nominale belastingontvangsten dan begrotingsdirecteur Stockman en de zijnen berekend hadden. Naast deze economische misrekening bleek ook weer eens dat economen de varianten van het te voeren economische beleid wel mogen aangeven, maar dat politici nog altijd het beleid bepalen. Minder uitgeven is niet leuk voor de achterban en het Congres was dan ook niet te overreden voldoende uitgavenprogramma's te schrappen om te voorkomen dat het begrotingstekort uit de hand zou lopen.

Na de mislukking van het geesteskind van Laffer/Wanniski voerde de ideologische bevoegenheid van het eerste uur niet langer de boventoon in Reagans economische politiek. De harde werkelijkheid, de schaduwzijden van de Reaganomics, traden meer op de voorgrond en vereisten een koerswijziging. Zelfs het vriemarktprincipe was niet meer heilig: de Groep van Vijf (later Zeven) wist sinds 1985 beter dan de valutamarkt wat de koers van de dollar zou moeten zijn en na de 'krach' van oktober 1987 werd ijlings een commissie geïnstalleerd onder leiding van de huidige (en toekomstige) Secretary of the Treasury, Nicholas Brady, die moest onderzoeken hoe de 'animal spirits' van de wilde effectenhandel nader gereguleerd zouden moeten worden.

President Reagan is erin geslaagd het Amerikaanse volk ervan te overtuigen dat het goed gaat met de Amerikaanse economie. Bush zal er alles aan doen het in deze waan te laten. Dit betekent continuïteit in het beleid. Gevoegd bij een ongewijzigde monetaire politiek van de Fed, waarvan de samenstelling op korte termijn immers ongevoelig is voor politieke verschuivingen, valt er dan ook geen krachtig ingrijpen van president Bush in de Amerikaanse economie te verwachten. Over vier jaar mag de kiezer bepalen of dit een juist beleid is geweest. Historisch gezien geeft de opvolging van een president door zijn vice-president weinig aanleiding tot optimisme. Zo stelt de historicus Arthur Schlesinger dat het ambt van vice-president een uitstekende springplank is om presidentskandidaat te worden, maar een slechte voorbereiding biedt op het presidentschap³.

A.J. Wolters

1. M.J. Boskin, *Reagan and the economy: The successes, failures and unfinished agenda*, Institute for Contemporary Studies, 1987.

2. Zie S. Pressman, *Economic policy up for election*, *Challenge*, jg. 31, nr. 4, juli/augustus 1988, blz. 62-64.

3. A.M. Schlesinger jr., *The cycles of american history*, Andre Deutsch, New York, 1986, blz. 365.